

мовою [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mon.gov.ua/index.php/ua>.

9. Философия науки : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Г. Троегубова. – Тула : ТулГУ, 2006. – 136 с.

10. Фисенко Т. И. Как реализовать принцип метапредметности в процессе обучения [Електронний ресурс] / Т. И. Фисенко. – Режим доступа :

<http://knowledge.allbest.ru/pedagogics>.

РЕЗЮМЕ

Т. В. Барыш. Формирование лексических умений и навыков в контексте метапредметного подхода к обучению.

В статье рассмотрены некоторые способы использования концепта в процессе формирования лексических умений и навыков старшеклассников в контексте метапредметного подхода к обучению.

Ключевые слова: метапредметный подход, метапредметные умения и навыки, социокультурная содержательная линия, концепт.

SUMMARY

T. Barysh. The formation of lexical abilities and skills in the meta-context approach to learning.

In the article is examined some methods of the use of concept in the process of forming of lexical abilities and skills of senior pupils in the context of the supersubject going near teaching.

Key words: supersubject approach, supersubject abilities and skills, socioculture rich in content line, concept,

УДК 37. 013. 74

М. О. Гупал

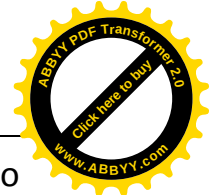
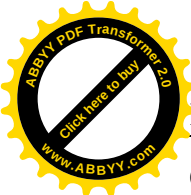
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто поняття «мотивація» та її різновидності (перспективна, процесуальна, позитивна, негативна), зроблена спроба аналізу особливостей мотивів, визначено роль мотивації в оптимізації навчального процесу та створенні ефективної методики формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Ключові слова: мотивація, професійна спрямованість, іншомовна комунікація, перспективна мотивація, процесуальна мотивація, афіліація, позитивна мотивація, негативна мотивація.

Постановка проблеми. Інтеграція України до світової спільноти та реформування системи вищої освіти зумовлюють посилення уваги суспільства до підвищення загальноосвітньої фахової, комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів. Розбудова економіки України, її входження до європейських суспільно-культурних інститутів вимагають, щоб учасники цих процесів були активними, конкурентноспроможними

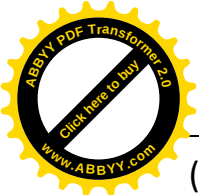
особистостями з розвиненими здібностями до самостійного і творчого розв'язання проблем.

Питання підвищення ефективності професійної підготовки спеціалістів та максимального використання з цієї метою можливостей усіх навчальних дисциплін набувають сьогодні особливої актуальності. Це стосується й дисципліни «Іноземна мова», у процесі засвоєння якої підвищується інтелектуальний потенціал, удосконалюється пам'ять і мовлення, розширюється кругозір майбутнього спеціаліста. Адже іноземні мови стають одним із найголовніших факторів як соціально-економічного, так і загальнокультурного прогресу суспільства. Іноземна мова виконує величезну роль у формуванні особистості і підвищенні освіти, з її допомогою можна отримати доступ до духовного багатства інших країн, отримати можливість до безпосередньої комунікації з представниками інших народів. Тому не дивно, що останнім часом у нашій країні суттєво посилився інтерес до іноземних мов. Тепер знання іноземної мови – атрибут кожної сучасної високоосвіченої людини. Володіння іноземною мовою стало потребою, без нього неможливо отримати перспективну роботу і побудувати кар'єру.

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю підготовки висококваліфікованого конкурентноспроможного фахівця, налаштованого на міжкультурне спілкування та здатного працювати в умовах культурного різноманіття. Формування міжкультурної компетентності передбачає якісні зміни у ставленні студента до світоглядних домінант життя і процесу навчання у ВНЗ на підставі усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному освітньому просторі.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомою ланкою педагогічної науки є вивчення проблеми професійно спрямованого навчання іншомовної мовленнєвої діяльності студентів немовних спеціальностей, якою у різний час займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники (Д. Брінтон, О. С. Большакова, Л. О. Ємельянова, А. Л. Мірзоян, Р. Ренсон, М. Снорі, С. Г. Тітов). Учені вивчають особливості навчання професійного монологічного і діалогічного мовлення та їх специфічні види (Л. О. Ємельянова, М. Г. Кочнева, В. О. Плюхіна), розробляють цілісну систему навчання професійного мовлення на основі ігрового методу та методу проектів (Н. П. Анікеєва, А. В. Комишева, С. Котлярова, М. Ф. Стронін).

Проблема оптимізації процесу вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей виходить за межі філологічних наук. Важливе місце вона посідає у працях багатьох педагогів та психологів

(А. М. Алексюк, Б. П. Єсіпова, Н. С. Журавська, П. Г. Підкасистий, М. І. Смирнова та ін.). Ці автори розкривають дидактичні та лінгводидактичні принципи, визначають сутність самостійної роботи студентів, розглядають мотиваційний аспект навчальної діяльності з оволодіння іноземною мовою (В. Г. Асєєв, Л. В. Благонядвожина, Л. І. Божович, В. К. Вілюнас, Є. П. Ільїн, О. М. Леонтьєв та ін.).

У межах вищезазначеного науково-дослідного підходу знаходиться і це дослідження.

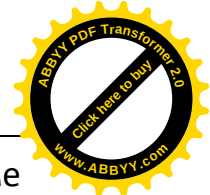
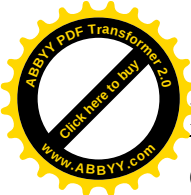
Мета статті – висвітлити структуру та особливості системи мотивів навчальної діяльності з оволодінням уміннями і навичками іншомовної комунікації студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів при вивченні іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. В епоху глобалізації всіх сфер суспільного життя проблема мотивації у вивченні іноземних мов стає надзвичайно актуальною. Глобалізація означає, що все більше зростає роль особистих контактів людей, тобто вербальної комунікації, в тому числі міжнародної, яка потребує знань іноземної мови [3, 122–123].

Нові політичні і соціально-економічні зміни в Україні в останнє десятиліття, її прагнення до активного і плідного співробітництва із західними країнами суттєво вплинули на розширення функції іноземної мови як предмета і привели до переосмислення мети, завдань і змісту вивчення іноземної мови [10, 192]. Нова політична обстановка, розширення міжнародного співробітництва та міжнародних контактів потребують сьогодні більш глибокого володіння іноземною мовою.

Усе це підвищує престиж предмета «Іноземна мова» як дисципліни вищого навчального закладу. Звичайно, проблема мотивованості у навчанні виникає з кожної дисципліни, але особливо гостро вона проявляється під час вивчення іноземної мови. Уся справа – в особливій специфіці предмета, яка вимагає від студента відповідної бази і комунікативних здібностей. Нерідко це викликає у студентів відповідні труднощі, і мотивованість зникає. Тому, розглядаючи мотивацію як основну рушійну силу у вивченні іноземної мови, відзначимо, що мотиви відносяться до суб'єктивного світу людини, визначаються його внутрішніми спонуканнями [11, 125–133]. Людина може вивчити іноземну мову, якщо тільки сама відчує у цьому необхідність, потребу, тобто це буде мотивовано.

Поняття «мотив» вчені трактують по-різному: К. Вілюнас розуміє під мотивами умови існування, Г. Ковальов – морально-політичні установки, а Ж. Годфруа – міркування, за якими об'єкт має діяти. Так чи інакше більшість

сходиться на тому, що мотив – це або спонукання, або намір, або мета. Саме тому розглядати це питання треба комплексно, ураховуючи всі аспекти.

Спробуємо охарактеризувати ті види мотивів, які виникають під час вивчення іноземної мови. Усі разом вони утворюють навчальну мотивацію. Вона визначається низкою специфічних факторів:

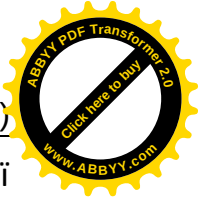
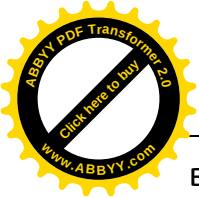
- особливостями того, хто вивчає (стать, самооцінка, рівень інтелектуального розвитку);
- особливостями викладача і його ставленням до педагогічної діяльності;
- організацією педагогічного процесу;
- специфікою навчальної дисципліни (у цьому разі іноземної мови).

Відомо, що мотивація людини поділяється на зовнішню та внутрішню, а остання, у свою чергу, ділиться на перспективну та процесуальну [6, 192].

Як зазначає О. М. Леонтьєв, зовнішня мотивація не пов'язана безпосередньо зі змістом дисципліни, а зумовлена зовнішніми обставинами, такими, як:

- мотив досягнення (викликаний прагненням людини досягти успіхів і високих результатів у будь-якій діяльності, у тому числі у вивченні іноземної мови), наприклад, для відмінних оцінок, отримання диплома тощо;
- мотив самоствердження (прагнення ствердити себе, стримати схвалення інших людей). Людина вивчає іноземну мову, щоб отримати відповідний статус у суспільстві;
- мотив ідентифікації (прагнення людини бути схожим на іншу людину, бути ближче до своїх кумирів і героїв), наприклад, щоб розуміти тексти пісень улюбленої групи;
- мотив афіліації (прагнення до спілкування з іншими людьми). Людина може вивчати іноземну мову, щоб спілкуватися з друзями-іноземцями;
- мотив саморозвитку (прагнення до самовдосконалення). Іноземна мова може бути засобом для духовного збагачення і загального розвитку людини;
- просоціальний мотив (пов'язаний з усвідомленням суспільного значення діяльності). Людина вивчає іноземну мову, тому що усвідомлює соціальну значущість цього процесу.

Зовнішня мотивація, наприклад, через змушення людини вчитися – дуже малоефективна і не сприяє досягненню скільки-небудь високих результатів навчанні. Тим більше не варто на неї розраховувати у навчанні

вже фактично дорослих людей, до яких можна віднести і студентів вищої школи. У цьому випадку доцільно спиратися лише на внутрішню мотивацію, тобто таку, де стимули до навчання породжуються саме тим, хто навчається, а не нав'язуються йому ззовні.

Внутрішня мотивація пов'язана не із зовнішніми обставинами, а безпосередньо із самою дисципліною. Людині подобається іноземна мова, подобається проявляти свою інтелектуальну активність. З високою позитивною внутрішньою мотивацією ефективність навчальної діяльності зростає у багато разів. Це зумовлено тим, що між діяльністю та її метою встановлюється тематичний зв'язок, тобто діяльність виконується заради її власного змісту. Така висока позитивна внутрішня мотивація у навчанні іноземних мов виникає в тому випадку, якщо мовленнєва діяльність мовою, що вивчається, та сам процес оволодіння нею мають для тих, хто навчається, особистісну значущість: стають важливими для досягнення особистісних цілей або пробуджують позитивні емоційні відчуття [12, 176].

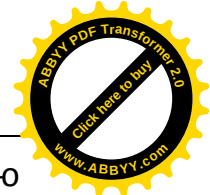
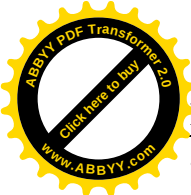
У вищесказаному кілька разів з'являлося поняття «позитивна мотивація». Насправді, навчальну мотивацію можна поділити на позитивну і негативну. Наприклад, конструкція «якщо я буду вчити іноземну мову, то отримаю на екзамені "відмінно"» – це буде позитивна мотивація. Конструкція «якщо я буду вчити іноземну мову, то складу екзамен і мене не відрахують» – приклад негативної мотивації.

Визначення структури та особливостей мотивів вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей проводилося нами за допомогою тестування і методу групового опитування.

Відповіді розподілилися так:

- «Учу тільки те, що треба за програмою» – 50%;
- «Щоб не відрахували» – 29%;
- «Щоб знайти престижну роботу, зробити успішну кар'єру» – 10%;
- «Щоб мати змогу спілкуватися з іноземцями під час закордонних поїздок» – 6%;
- «Тому, що цікаво» – 5%.

Зрозуміло, що це опитування не може об'єктивно оцінити ситуацію і розкрити суб'єктивні мотиви, але деякі висновки можна зробити. Більшість студентів немовних спеціальностей ВНЗ керуються просоціальними мотивами («треба за програмою», «щоб не відрахували»), тобто процес навчання для них – просте функціонування, змушена поведінка. Для невеликої частки студентів (6%) вивчення іноземної мови – спосіб самоствердження («побудувати кар'єру») чи афіліації («щоб спілкуватися з

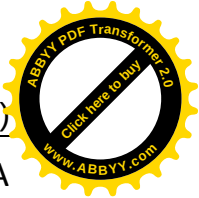
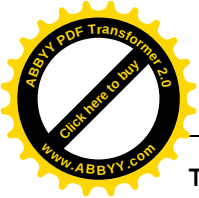

іноземцями»). І найменша частка (5%) студентів керується внутрішньою мотивацією – вивчають іноземну мову, тому що їм подобається.

Головний висновок: до вивчення іноземної мови студентів спонукають зовнішні мотиви, при цьому слід відзначити більшу частку негативної мотивації («щоб не відрахували», «не поставили погану оцінку»). Таке співіснування мотивів містить деякі суперечності, оскільки престиж володіння іноземною мовою і його важливість в суспільному житті зросли, отже, повинно бути і більше позитивної мотивації. Крім того, зрозуміло, що потрібно діяти в напрямку на виклик у студентів внутрішньої мотивації, тобто необхідно створити такі умови, щоб у студентів виникла особиста зацікавленість і потреба у вивченні іноземної мови, яка повинна відповідати таким видам внутрішньої мотивації, як комунікативна (безпосереднє спілкування іноземною мовою), лінгвопізнавальна (позитивне ставлення до мови) та інструментальна (позитивне ставлення до різних видів робіт на заняттях) [12, 184].

Особистісна значущість вираження високої позитивної внутрішньої мотивації у вивченні іноземної мови та мовленнєвої діяльності нею є результатом формування у тих, хто навчаються, двох уже згаданих вище основних видів внутрішньої мотивації, що були проаналізовані О. М. Леонтьєвим: перспективної та процесуальної. Перспективна мотивація пов'язана з усвідомленням віддалених цілей навчання (для майбутньої роботи або кар'єрного зростання, для розвитку бізнесу). Це – «мотиви діяльності». Друга – процесуальна мотивація – «мотиви дій» – забезпечується привабливістю самих дій, що виконуються для оволодіння мовою, яка вивчається, та пов'язана зі спілкуванням нею.

Процесуальна внутрішня мотивація є найбільш ефективною з точки зору підвищення якості навчального процесу з вивчення іноземних мов. Перспективну внутрішню мотивацію до їх вивчення мають практично всі студенти вищих навчальних закладів. Здається, у наш час навіть важко уявити собі молоду людину, яка б не розуміла роль володіння іноземною мовою у її житті та кар'єрі. Але перспективна мотивація лише обмежено впливає на ефективність навчальної діяльності, оскільки вона орієнтована на віддалені блага, які можна отримати від виконання певної діяльності. Багато людей відволікаються від таких майбутніх благ сьогоденними проблемами, розвагами або просто лінощами. Тому часто студенти, добре розуміючи, як важливо для їх професійного майбутнього засвоєння конкретної навчальної дисципліни, не завжди сумлінно вивчають її, а присвячують свій час вирішенню більш близьких завдань сьогодення або

тому, що на даний момент приносить їм більше задоволення. А процесуальна мотивація пов'язана із задоволенням від самого процесу діяльності. Вона – найсильніша з видів мотивації, тому, коли вдається сформувати її у процесі вивчення іноземної мови, успіх навчання є значною мірою гарантованим.

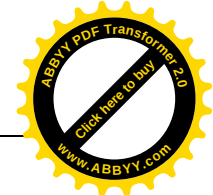
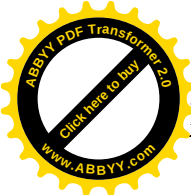
Висновки. Отже, існує необхідність у розробці практичних методик навчання студентів немовних спеціальностей через моделювання практичної діяльності, пов'язаної з майбутньою спеціальністю, що передбачає володіння уміннями і навичками іншомовної комунікації із суто професійною метою.

Основна мета навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі – формування у студентів здібностей і готовності до міжкультурної комунікації у сфері професійної діяльності. При цьому сучасний спеціаліст, « поєднуючи у своїй професійній діяльності дві компетенції – професійну і мовну, отримує лінгвопрофесійну компетентність, завдяки якій він може шляхом комп'ютеризації і глобальної мережі Internet оперативно ознайомлюватися з новітніми досягненнями у своїй професійній сфері» [1, 85].

На жаль, на сьогодні стан лінгвістичної підготовленості випускників немовних спеціальностей не відповідає необхідному рівню функціональної грамотності. Саме тому доцільно переглянути систему навчання іноземної мови в контексті професійної підготовки спеціалістів – і в кількісному (збільшення кількості годин, відведених на вивчення іноземної мови), і у змістовому аспектах.

Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення іноземної мови, яка виражається у потребі організувати професійну комунікацію. Тому однією з найголовніших особливостей іноземної мови як навчальної дисципліни повинен бути професійно орієнтований характер, відображений у меті і змісті [11, 125–133]. Матеріал занять повинен базуватися на основі спеціальності, обраної студентами, що стимулює вивчення іноземної мови, підвищує професійний рівень студентів. У центрі навчального процесу повинна знаходитися особистість студента, його потреби і можливості. Роль викладача при цьому полягає у створенні сприятливих дидактичних умов для освоєння навчально-професійного матеріалу, мотивації і стимулюванні інтелектуального розвитку і креативності студентів.

Викладач іноземної мови повинен зацікавити студента у розвитку його професійної компетенції завдяки вивченню іноземної мови шляхом правильного вибору основних видів навчальної діяльності, а саме:

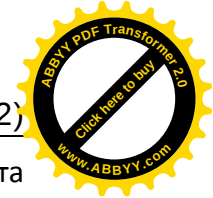
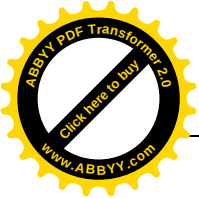
- рольові ігри;
- ділові ігри;
- проектування;
- «мозковий» штурм (brainstorming) засобами іноземної мови для знаходження рішень якихось лінгвістичних проблем;
- «кейс-метод» (case studies), або метод аналізу конкретних екстралінгвістичних ситуацій засобами мови, що вивчається;
- дискусії;
- презентації;
- Інтернет-пошук лінгвістичної інформації на іншомовних сайтах для виконання якихось творчих навчальних завдань.

Матеріал повинен відповідати таким вимогам: актуальність змісту, інформативність, відповідність тематиці спілкування, мотивованість професійною діяльністю. Необхідне впровадження інноваційних освітніх технологій, які орієнтовані на професійну сферу і забезпечують чіткі критерії оцінки мовних компетенцій.

Потрібно створити необхідну систему спільної діяльності викладача і студента, яка розподіляє відповідальність за процес навчання між ними і забезпечує професійну спрямованість мовної підготовки. Викладач повинен донести до студентів усю широту можливого використання знань іноземної мови у професійній діяльності майбутніх спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьева О. А. Методология организации профессиональной подготовки специалиста на основе межкультурной коммуникации / О. А. Артемьева, М. Н. Макеева, Р. П. Мильруд. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2005. – 160 с.
2. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека / В. К. Вилюнас. – М. : Изд-во МГУ, 1996. – 226 с.
3. Готлиб Р. А. Социальная востребованность знания иностранного языка / Р. А. Готлиб // Социологические исследования. – 2009. – № 2. – С. 122–123.
4. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 12–14.
5. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. – М. : Гос. Учпедиз, 1961. – С. 15.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во полит. лит-ры, 1975. – 304 с.
7. Некоз І. В. Мотивація вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах / І. В. Некоз // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Черкаси : РВЦ ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2001. – № 23. – С. 93–98.
8. Некоз І. В. Роль пізнавальних інтересів у вивченні іноземних мов / І. В. Некоз // Наука і сучасність : зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – № 2. – Т. XXIII. – Ч. 3. – С. 115–122.
9. Образцов П. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов. Учебное пособие / П. И. Образцов, О. Ю. Иванова ; под ред. П. И. Образцова. – Орел : ОГУ, 2005. – 114 с.

10. Обучение иностранным языкам. Материалы для специалиста образовательного учреждения. – М., 2003. – С. 192.

11. Тарнопольський О. Б. Експерієнційно-інтерактивне навчання іноземної мови у немовних ВНЗ: сутність підходу / О. Б. Тарнопольський. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : зб. наук. праць. – Х. : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Карамзіна, 2010. – Вип. 17. – С. 125–133.

12. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «ІНКІОС», 2006. – 248 с.

РЕЗЮМЕ

М. А. Гупал. Роль мотивации в изучении иностранного языка студентами неязыковых специальностей высших учебных заведений.

В статье рассмотрено понятие «мотивация» и ее разновидности (перспективная, процессуальная, позитивная, негативная), сделана попытка анализа особенностей мотивов, определена роль мотивации в оптимизации учебного процесса и создании эффективной методики формирования коммуникативной компетенции у студентов неязыковых специальностей высших учебных заведений.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная направленность, иноязычная коммуникация, перспективная мотивация, процессуальная мотивация, аффилиация, позитивная мотивация, негативная мотивация.

SUMMARY

M. Gupal. Role of motivation in foreign languages' learning of students of non-linguistic specialties of higher educational establishments.

In the article the concept of «motivation» and its varieties (perspective, procedural, positive, negative) are considered, done the attempt of analysis of motives' features, determined the role of motivation in the educational process optimization and creation of effective method of forming communicative competence of students of non-linguistic specialties of higher educational establishments.

Key words: motivation, professional orientation, foreign communication, perspective motivation, procedural motivation, affiliation, positive motivation, negative motivation.

УДК 378.14:371.214.43:371.13:8

В. А. Захарова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СПЕЦКУРС І ЙОГО РОЛЬ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

У статті розглянуто роль спецкурсу з української літератури у фаховій підготовці студента-філолога. порушено питання про введення до навчального плану спеціальності «українська мова та література» спецкурсу за творчістю письменника Григора Тютюнника.

Ключові слова: спецкурс, письменник-новеліст, студенти-філологи, аналіз твору, художньо-стильові особливості, українська література.